

Olmos TURSUNOVA,
O'zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti dotsenti
E-Mail: olmos@gmail.com

Nukus innovatsiya instituti dotsent G.Izetayeva taqrizi asosida

MAHALLA – YOSHLAR MA'NAVY TARBIYASINING O'CHOG'I

Аннотация

Ushbu maqolada mahallaning yoshlarni ma'naviy-mafkuraviy immunitetini shakllantirishdagi o'rni va roli haqida gapiriladi. Mahalla – fuqarolik jamiyati instituti sifatida qator muhim vazifalarni bajarib, ilg'or tajribalarni ommalashtirish, ijtimoiy-iqtisodiy aloqalarni mustahkamlash va kuchaytirish, ijtimoiy guruhlarining tengligini saqlashga yordam beradi.

Kalit so'zlar: Mamlakat, mahalla, yoshlar, ma'naviyat, mafkura, immunitet, qadriyat, fuqarolik jamiyati, ijtimoiy-ma'naviy muhit, oila, yetuk shaxs.

СОСЕДСТВО – ОСНОВА ДУХОВНОГО ВОСПИТАНИЯ МОЛОДЕЖИ

Аннотация

В данной статье говорится о месте и роли соседства в формировании духовно-идеологического иммунитета молодежи. Махалля как институт гражданского общества выполняет ряд важных задач, популяризирует передовой опыт, укрепляет и усиливает социально-экономические связи, способствует сохранению равенства социальных групп.

Ключевые слова: Страна, соседство, молодежь, духовность, идеология, иммунитет, ценности, гражданское общество, социально-духовная среда, семья, зрелый человек.

MAHALLA – THE BASIS OF SPIRITUAL EDUCATION OF YOUTH

Annotation

This article discusses the place and role of the mahalla in the formation of the spiritual and ideological immunity of young people. The mahalla, as an institution of civil society, performs a number of important tasks, popularizing advanced practices, strengthening and strengthening socio-economic ties, and helping to maintain the equality of social groups.

Key words: Country, mahalla, youth, spirituality, ideology, immunity, value, civil society, socio-spiritual environment, family, mature person.

Kirish. Bugungi tez o'zgarib borayotgan shiddatli davrda aholi jamoani shakllantirish, aholining ijtimoiy muammolarini hal etish, odamlarni ezgu maqsadlar yo'lida birlashtirish va safarbar etish orqali fuqarolar yig'inlaridagi ijtimoiy-ma'naviy muhit barqarorligini ta'minlash, yoshlar mafkuraviy immunitetini shakllantirish masalasi hozirgi kunning dolzarb vazifalaridan hisoblanadi.

Mahalla-fuqarolik jamiyati instituti sifatida qator muhim vazifalarni bajarib, ilg'or tajribalarni ommalashtirish, ijtimoiy-iqtisodiy aloqalarni mustahkamlash va kuchaytirish, ijtimoiy guruhlarining tengligini saqlashga yordam beradi. Shuning uchun ham bugungi kunda mahalla aholining barcha qatlamlarini himoya qiladigan, ayniqsa yoshlarga to'g'ri yo'l-yo'riq ko'rsata oladigan ijtimoiy institutga aylandi.

Mahallalarda xalqimizning tinchligi va farovonligini mustahkamlash, oilalarda sog'lom ma'naviy muhitni yaratish, yoshlarga oid davlat siyosatini yanada samarali amalga oshirish, o'sib kelayotgan yoshlarimizni mustaqil fikrlaydigan, bizning qanday buyuk tarix va merosga ega ekanimizni anglab, ana shu bebaho boylikni qadrlab, zamon bilan hamnafas yashaydigan va qadam tashlaydigan, mamlakatimiz taqdiriga daxldorlik hissi bilan yashaydigan yetuk shaxslar sifatida shakllantirish, ayniqsa, yoshlarda mafkuraviy immunitetni mustahkamlashda mahallaning ta'siri g'oyat muhimdir.

Yoshlar uchun asosiy tarbiyaviy muhit mahalla hisoblanadi. Mahalla – tarbiya o'chog'i. Tinchlik va xotirjamlikning saqlanishida, har bir oilaning farovon va har tomonlama rivojlanishida, ayniqsa, yosh avlod tarbiyasida mahallaning o'rni beqiyos.

Adabiyotlar tahlili. O'zbek mahallalari – tom ma'noda, milliy qadriyatlarning maskani. Oilada ota-ona bolaga qanchalik tarbiya bera olsa, o'sha oila yashayotgan mahallaning tarbiya borasidagi hissasi ham shuncha bo'ladi, desak, xato qilmaymiz. Buning ustiga, mahallada xalqimizning qadimiy boy an'analari hozir ham o'z kuchini yo'qotgan emas. Mahalla o'zini o'zi

boshqarish organi sifatida oiladan fuqarolik jamiyatiga o'tish uchun ma'naviy ko'priklarni bo'lib xizmat qiladi.

Mahalla, shubhasiz, insonni tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki bola mahallada ulg'ayadi, ilk urf-odatlar va milliy an'analarga to'g'risida tasavvurlarga ega bo'ladi.

Oilalar mahalla jamoasi bilan qanchalik bir-biriga yaqin bo'lsa, fuqarolar, ayniqsa, yosh avlodga e'tibor qaratilib, hamkorlik qilinsa, shu mahalla osoyishta bo'ladi, uning har bir a'zosi jamiyatda o'z o'rnini topadi, yot g'oyalarning kirib kelishiga yo'l qo'yilmaydi.

Mahalla – kuchli ta'sir etish imkoniyatiga ega bo'lgan tashkilot. Mahallada ezgu maqsadlarimizni amalga oshirish uchun belgilangan targ'ibot-tashviqot ishlari yoshlarimiz ongi hamda qalbiga ta'sir etishga urinayotgan buzg'unchi g'oyalarning oldini olish va ularga qarshi kurashishda ijobiy samaralar beradi.

Shu bois O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 21-dekabrda "Mahalla institutining jamiyatdagi rolini tubdan oshirish va uning aholi muammolarini hal etishda birinchi bo'g'in sifatida ishlashini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar to'g'risida" PF-209-son Farmonida mahalla institutini yanada takomillashtirishning quyidagi ustuvor yo'nalishlari belgilangan:

milliy qadriyat va urf-odatlarini hurmat qilishga chaqirish, ma'naviy va ma'rifiy ishlarda mahallaning o'rnini kuchaytirish, aholi o'rtasida o'zaro hurmat va hamjihatlik muhitini mustahkamlash choralarini ko'rish [1].

Ya'ni yoshlarni ma'naviy boy va jismonan sog'lom etib tarbiyalash, ularning bandligini ta'minlash, yosh avlodni mafkuraviy tahdidlardan himoya qilish, aholining ehtiyojmand qatlamlarini, keksa avlod vakillarini ijtimoiy qo'llab-quvvatlash borasida fuqarolar o'zini o'zi boshqarish organlarining davlat va nodavlat tashkilotlari bilan o'zaro hamkorligini mustahkamlashdir.

Tahlil va natijalar. Mahallalarda turli dinga e'tiqod qiluvchi har xil millat va elat vakillari istiqomat qilgan ekan, diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlik g'oyasi, eng avvalo, shu

joyda amalga oshadi. O'zbek mahallasida istiqomat qilayotgan boshqa millat vakillarida ham mahalladoshlarga xos fazilatlar, xususiyatlar shakllanadi. Xususan, xorijliklar ham qo'shni xonadonlardagi tadbirlarda faol ishtirok etishga, mahalladosh sifatidagi o'z burchini bajarishga intiladi. Demak, mahalla turli madaniyat va dinlar o'rtasidagi o'zaro muloqotni ta'minlovchi muhim bo'g'in hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasining "Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari to'g'risida"gi Qonunida:

Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarishi - fuqarolarning mahalliy ahamiyatga molik masalalarni o'z manfaatlaridan, rivojlanishning tarixiy xususiyatlaridan, shuningdek milliy va ma'naviy qadriyatlardan, mahalliy urf-odatlar va an'analardan kelib chiqqan holda hal qilish borasidagi O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi va qonunlari bilan kafolatlanadigan mustaqil faoliyatidir, deb ta'rif berilgan [2].

Ma'lumki, oilada sog'lom turmush tarzini shakllantirish va ma'naviy muhitni barqarorlashtirishda har tomonlama yetuk, sog'lom farzandni tarbiyalash, yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash masalalarida ota-onalarning huquqiy, ma'naviy-axloqiy va fiziologik bilimlarini oshirishda mahallaning o'rnini va ta'siri benihoya katta.

Zero, oila va mahallada sog'lom muhit mavjud bo'lgandagina, ularda har tomonlama sog'lom, barkamol inson shakllanadi. Insonning oilada shakllangan va mahallada sayqal topgan imon-e'tiqodi, odobi, oriya va vijdoni, aql-zakovati, tafakkuri mahalla muhitida yanada yuksalib, xalq manfaatlarini, o'zaro inoqlik va hamkorlik his-tuyg'ulari bilan uyg'unlashib, jamiyatda sog'lom munosabatlarning shakllanishiga olib keladi.

Tarixiy taraqqiyotning barcha davrlarida inson xususan, yoshlar tarbiyasiga jamiyat hayotining o'ta muhim omili sifatida katta e'tibor berilgan. Chunki ma'naviy-axloqiy tarbiyasiz na insonni, na jamiyatni tasavvur etib bo'lmaydi.

O'zi mansub bo'lgan millatni qadrlay bilgan kishigina, o'zga millatning qadriga yetadi va eng muhimi, millat tuyg'usi kishida Vatan va unga qarzdorlik ruhini yuzaga keltiradi. Bu esa o'z navbatida, millatlararo munosabatlar, millatlararo totuvlik va hamjihatlikni har bir fuqaro xonadoni va butun mamlakat taqdirini o'zaro bog'liqlik holda anglashni taqozo etadi.

O'zbekiston mustaqilligining dastlabki yillaridan boshlab mamlakatda yoshlarni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash borasida islohotlar hayotning barcha sohalarini bilan uzviy bog'liqlik holda amalga oshirilmoqda. Yoshlarimizning barkamol bo'lib yetishishida mahalla, oila jamoat tashkilotlari va ta'lim muassasalari alohida o'rin egallaydi. Kelajak avlod haqida qayg'u urish, sog'lom, barkamol insonni voyaga yetkazishga intilish halqimizga xos milliy hususiyatlardandir.

O'zbekistonda yashaydigan har bir fuqaro, o'zini ana shu yurt fuqarosi deb bilishi va fuqarolik burchini bajarishi, mamlakat va xalq taqdiri uchun javobgarlik hissini chuqur anglashi lozim. Shu bilan birgalikda, qaysi millatga mansubligidan qat'i nazar, shu yurtda yashaydimi, shu mamlakatni Vatanim deb tan oladimi, demak, uning taqdiriga yo'ldosh bo'ladi, uning tinchligi uchun kurashadi. [3].

O'zbek xalqi umuminsoniy va milliy qadriyatlarga tayanadi. Bularning biri ikkinchisini inkor etmaydi. Chunki bu qadriyatlar asrlar davomida oila, qarindosh-urug', qo'ni-qo'shni, mahalla-ko'y orqali qon-qonimizga singib ketgan. Bizning mentalitetimizga xos bo'lgan milliy qadriyatlar, jumladan, quyidagilar:

1. Xalqimiz hayotida jamoa bo'lib yashash ruhining ustuvorligi;
2. Xalq ongida ustuvor bo'lgan g'oya - inoq do'st va yaxshi qo'shni bo'lib, tinchlik va totuvlikda, o'zaro yaqin hamkorlikda yashash;

3. Oila, mahalla, el-yurt, Vatan tushunchalarini muqaddas bilish;

4. Ota-ona, mahallasiga, yoshi ulug'larga yuksak hurmat va e'tiborda bo'lish, butun jamiyatni hurmat qilish;

5. Millatning o'lmas ruhi, millat ma'naviyatining hayotbaxsh manbai sifatida ona tiliga muhabbat qo'yish, uni sevis;

6. Kattalarga hurmat-ehtiro, kichiklarga izzat, degan e'tiqodga amal qilish;

7. Ayol zotiga ehtiro, ko'rsatish, ya'ni, muhabbat, go'zallik va nafosat timsoli, abadiy hayot ramzi bo'lgan ayolni qadrlash;

8. Sabr-toqat va mehnatsevarlik;

9. Halollik, mehr-oqibat va boshqalar.

Milliy qadriyat - millatning asrlar mobaynida yaratgan ma'naviy boyliklari, noyob tarixiy obidalarini avaylab asrash, kelgusi avlodlarga yetkazish, rivojlantirish, ularga hurmat bilan munosabatda bo'lish, hurfiylik, vijdon va din erkinligini qaror toptirish, ma'naviy mulkni himoya qilish.

Umuminsoniy qadriyat - jahon xalqlari uchun ijobiy ahamiyat kasb etuvchi, insoniyatning umumiy manfaatlariga mos keluvchi moddiy va madaniy mezonlar, maqsad va intilishlarni o'zida ifoda etadi.

Insonni inson, millatni millat, xalqni xalq qiladigan tushuncha - bu shu insonning, shu millatning, shu xalqning qadr-qimmatidir. Qadriyat shunday ma'naviy olamki, uning turfa qirralari, ming bir jilolari, quvonchu tashvishlari bor.

Avvalo, ta'kidlash joizki, har bir inson o'zining sha'ni va qadr-qimmatini bilan dunyoga keladi. Sababi har qanday oilada mo'min, qobil farzandlarning dunyoga kelishi avvalambor, oila a'zolari tomonidan kutiladi. Demak, dunyoga kelajak farzand ma'lum bir qadriyatlar zaminida tug'iladi.

O'z qadri, o'zligini bilmagan inson o'zgalar qadri, ham, millat va elatlar qadri, ham bila olmaydi. Anglashiladiki, har bir inson, avvalo, o'zligini, o'z qadr-qimmatini asrab-avaylashi lozim.

Yuqorida ta'kidlangan umuminsoniy qadriyatlar asosiga qurilgan oila ham sog'lom, ham mustahkam bo'ladi. Biroq har bir avlod, har bir jamiyat o'tmish madaniy merosini qanday bo'lsa, shundayligicha, ko'r-ko'rona qabul qilib olavermaydi. Uni yangi-yangi asoslar va tamoyillar bilan boyitib boradi. Qadriy abdulabad tushmaydigan ma'naviy tushunchalar va madaniy meroslar milliy qadriyatlarimizning asosini tashkil etadi.

Bugungi kunda muqaddas kitoblarimiz, urf-odatlarimiz, milliy udumlarimiz tiklanayapti, o'z ona tilimiz, tariximiz, ma'naviyatimiz, madaniyatimiz nafaqat mustaqil diyorimizda, balki butun dunyoga tanilmoqda. Men o'zbekman degan har bir yosh o'z yurtining, o'zbek xalqining tarixi, madaniyati, ma'naviyati, qadriyatlarini, tili va dinini bilishi zarur.

Ota-bobalarimiz o'z hayotiy tajribalaridan kelib chiqib va bizgacha qadrlanib, xalq og'zaki ijodiyoti orqali yetib kelgan hikmatlar, maqol va matallarni yodga olganimizda xalqning kundalik hayoti bilan bog'liq madaniy qadriyatlar asrlar davomida an'anaviy tarzda ajdodlardan avlodlarga o'tib kelayotgan ulkan manba ekanligini ko'rish mumkin. Ularda olamni anglashning o'ziga xos tarzi, xalq dunyoqarashi, ma'naviyati, madaniyati va tajribasi aks etadi.

Xulosa. Hozirgi kunda mahalla milliy qadriyatlarimiz maskani sifatida o'tmishdan meros bo'lib qolgan aholining markazdan turib boshqarilishi tizimiga barham berdi hamda unga yaqindan yordam ko'rsatuvchi o'zini o'zi boshqarish organi sifatida milliy qadriyatlar va urf-odatlarimizni saqlab qoluvchi, yoshlarni turli xil yot buzg'unchi g'oyalardan asrab qoluvchi, ularning ma'naviy-mafkuraviy immunitetini mustahkamlovchi yaxlit tizim ekanini ifoda etmoqda.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 21-dekabrda "Mahalla institutining jamiyatdagi rolini tubdan oshirish va uning aholi muammolarini hal etishda birinchi bo'g'in sifatida ishlashini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar to'g'risida" PF-209-son Farmoni. <https://lex.uz/docs/-6705763>.
2. O'zbekiston Respublikasining 2013-yil 22-aprelda "Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari to'g'risida"gi Qonuni. O'RQ-350-son. <https://lex.uz/acts/2156899>
3. Отамуротов С. Ёшлар сиёсий маданиятини ривожлантириш омиллари // -Тошкент: O'zbekiston, 2015. 94-бет.

-
4. Холиков Ю.О. Ўзбекистонда бағрикенглик маданиятини ривожлантиришнинг ахлоқий тамойиллари. –Самарқанд, “Самарқанд давлат чет тиллар институти” нашриёти, 2021. 136-бет.
 5. <https://yuz.uz/uz/news/manaviy-tarbiya--taraqqiyot-poydevori>